

Promoció i cultura: Teatre i promoció

Agnés Talaya i Miquel Lleches

Abans d'entrar a parlar sobre teatre i promoció lingüística, sí que voldríem parlar de la transversalitat. Si el que pretenem és que la nostra llengua siga una eina 'normal' de comunicació, creiem que haurem de centrar els esforços, precisament, en la comunicació més que en altres tasques, ja que hui en dia tenen una certa presencia les xarxes socials, i cada dia més són una fortíssima eina de comunicació que tenen a l'abast les institucions.

Una altra premissa que hem de tindre en compte és l'autonomia de l'administració municipal, per a classificar i dotar els seus llocs de treball, i dotar-los de contingut. Podem orientar l'administració local, però ara per ara, té una autonomia per a organitzar-se, i també per a classificar els seus llocs de treball i per a donar-los unes feines a cada lloc concret.

Així, tot i reconèixer la diversitat d'accions que puguen fer els serveis lingüístics municipals, sí que entenem que ha de tindre una transversalitat, ja que l'ús de la llengua, la normalitat, ha de planar per sobre de tots els serveis municipals, ha de ser una eina transversal. Hem de col·laborar amb tots, o quasi tots, els serveis.

He comentat el tema de l'autonomia perquè jo mateix, durant un temps, per decisió del regidor, vaig compartir promoció i cultura; era una època en què com a servei lingüístic només em demanaven la correcció i traducció d'actes, propostes, decrets, etc. material que després es queda a l'arxiu per a fer saber d'ací 200 anys que usàvem un valencià correcte. En aquella situació, vaig creure oportú fer un altre tipus d'estratègia, d'on va nàixer, en el meu cas, l'intent de fer promoció des de la Cultura. Certament era un moment en què el valencià començava a ser també llengua de prestigi cultural, tot i que la major part de la població no ho considerava així.

Aleshores, amb el consentiment del regidor delegat, perquè vull insistir que nosaltres proposem, però són les persones que formen la corporació les que decidixen, vam establir que una forma de fer promoció de la nostra llengua era programar totes les actuacions teatrals, que estàvem obligats pel fet de pertànyer al CTV, a fer-ne un mínim de 10, única i exclusivament en valencià. Amb això vam acostumar el públic a consumir teatre en valencià. La cosa va pujar un poc de nivell en entrar a participar del Projecte Alcover, ja que podíem mostrar també la parla d'altres territoris; una lleugera pinzellada del projecte era que els ajuntaments del País Valencià que el formàvem, triàvem una companyia valenciana, amb el seu espectacle, i la dita companyia girava pel País Valencià, per les illes i pel Principat. Lògicament, ací venien també les seues companyies.

Amb posterioritat es va voler incidir en el teatre faller, que ja disposava d'un concurs de teatre en valencià. En l'esmentat concurs la majoria d'obres que es presentaven eren sainets, de primers del segle XX, que habitualment mostraven uns personatges esterioripats, i no cal comentar l'ús de la llengua.

El simple fet d'establir un premi –sense dotació econòmica– a la comissió que fera el millor ús del valencià, va ajudar a l'evolució en l'ús d'un llenguatge més acurat (sempre dins del context). En principi les comissions intentaven normativitzar el sainet; però posteriorment van evolucionar i van tractar de realitzar altre tipus d'obres. Fins i tot alguna traducció d'obres d'altres idiomes. Això va produir una embranzida de grups i fins i tot alguna comissió presentava dos grups al concurs.

Fruit de la proliferació de grups de teatre 'amateur', es va crear el Concurs de Teatre Amateur en valencià, que el vam denominar **AmaT**. La premissa per poder participar és que l'obra a interpretar ha de ser en valencià. El concurs, paralitzat de moment, a causa de la pandèmia i per altre tipus de problemes posteriors, havia arribat a assolir un èxit de públic i també amb gran participació de grups de fora de la localitat; tot i que un dels grups, d'acord amb les bases, ha de ser de la localitat (l'obra guanyadora del teatre faller passa directament al concurs AmaT).

L'última de les accions en l'àmbit teatral va ser intentar accedir al públic familiar, per oferir-los cultura i teatre en valencià.

En l'època en què vaig compaginar la gestió de Cultura, també m'havia fixat l'objectiu de 'fer públic', especialment amb campanyes escolars de teatre. Això, amb posterioritat, va decaure. Arribat l'any 2015, va coincidir que el regidor -amb el qual tenia una relació, diguem-ne, més amical, em va mostrar la preocupació per fer públic per al teatre. De les converses va nàixer la possibilitat de fer teatre per als xiquets i xiquetes; es tractava de posar a l'abast infantils, o més bé de públic familiar.

La premissa, evidentment, també va ser que la llengua vehicular de l'espectacle havia de ser el valencià, i va nàixer la campanya de Teatre infantil Rebombori. Aquesta acció he de dir que ni en pandèmia s'ha paralitzat el festival, tot i els problemes de local (perquè el nostre teatre, a causa dels problemes de l'edifici, el tenim tancat), perquè quan no s'ha pogut tindre públic presencial en directe, s'ha enregistrat i s'ha emés (en directe i en diferit), a través d'un conveni, per una de les televisions comarcals. El mateix festival ha donat lloc a dos personatges, **Bom i Bori** que reben el públic abans de la funció, i els fan cantar la cançoneta, també feta expressament per a la campanya:

Amunt les vostres mans (picar les mans), amunt el vostre pas (fer passes sense canviar de lloc), agafem-nos les mans, i cridem ja som ací: que comence la funció.

Amb aquestes lleugeres pinzellades, li deixo la paraula a la companya Agnés, que aprofundirà en una acció específica, de llarga durada, com és el Concurs de Teatre Amateur, Vila de Mislata.

*“Fa vint anys que tinc vint anys.
Vint anys i encara tinc força,
i no tinc l'ànima morta,
i em sento bullir la sang.*

*I encara em sento capaç
de cantar si un altre canta.
Avui que encara tinc veu
i encara puc creure en déus (...).”*

Joan Manuel Serrat (1984)

Amb estes paraules comença el catàleg del Concurs de Teatre Vila de Mislata 2022 que com es pot intuir enguany complirà 40 anys.

I el que cal explicar és el perquè de la seua singularitat que radica en una raó fonamental:

1. És l'únic concurs de teatre en valencià no professional que durant 40 anys i de manera ininterrompuda ha tingut lloc a la Comunitat Valenciana.

Ens hem de remuntar a l'any 1982, l'època de la democratització de la cultura. Els ajuntaments començaven a ampliar les seues competències més enllà de les purament administratives i per a fer de la cultura un bé comú inicialment van haver de tirar mà de l'entramat associatiu local. Mislata era un poble de gran tradició teatral. En temps pretèrits, mislaters i mislateres havien compaginat l'obligació i la devoció i havien fet de la pràctica escènica una forma de socialització i, al capdavant, d'oci i de vida. Demanaven la represa d'aquell teatre que tant trobaven a faltar i el van tindre gràcies a la veterania d'una falla degana del poble, la falla Creu i Mislata, amb experiència en la gestió i coordinació de vetlades de pràctiques escèniques, que inicialment va assumir la coordinació del certamen. En primer lloc ens trobem el seu origen faller.

Les programacions primerenques obeïren, però, als gustos de l'organització i es van nodrir d'aquell teatre que llavors es feia. Era la tònica general en qualsevol competició escènica de caire *amateur*, perquè pels anys huitanta cada municipi de l'Horta que culturalment es preara organitzava el seu propi concurs de teatre. No obstant això, sols el de Mislata n'ha persistit. I ho ha fet per la seua constant capacitat d'adaptació i d'acollida a les noves maneres de fer i de concebre el fenomen teatral. Així, més enllà dels sainets i drames populars valencians, el Vila començà a acollir les primeres traduccions al valencià de clàssics o contemporanis del teatre universal i, gràcies a la constitució d'un jurat integrat per professionals de l'escena valenciana, va reemplaçar el gust de l'organització pel criteri de qualitat com a una garantia de participació en successives convocatòries.

Com deia al principi, una de les seues singularitats ha sigut la persistència en el temps però també és molt important el fet que ha sigut “excusa” per a traduir al valencià i representar en valencià textos originàriament castellans. Tant per la banda del text de les obres com per la d'actors i actrius que alguns i algunes d'elles era la primera vegada que parlaven en valencià, el Concurs ha fet durant 40 anys un treball constant de promoció del valencià.

Els grups vinculats a associacions musicals, catòliques, festeres o cíviues de llarga trajectòria, a poc a poc, començaren a conuiu-hi amb altres d'emergents relacionats amb universitats i escoles municipals de teatre. També amb col·lectius independents que sorgiren de les primeres promocions de diplomats i diplomades en l'Escola Superior d'Art Dramàtic, alguns i algunes dels quals van assumir la direcció de les propostes, tot i oferint una visió personal i diferent quant a la posada en escena.

Amb el pas dels anys, el Concurs adquireix una projecció autonòmica i supera la de la província. S'hi van incorporar les creacions col·lectives, les adaptacions més originals i agosarades, les noves dramatúrgies. Alhora arribaren els premis i el reconeixements del Vila

tant per les institucions valencianes com per la crítica teatral o les federacions de teatre no professional valencianes i estatals.

La diversitat de gèneres que abasta el Concurs (vodevils, teatre social, drames, teatre èpic, comèdies, noves dramaturgies, tragicomèdies i farses) esdevenen un dels principals mèrits d'un certamen on igualtat és diferència i on cada edició ens aporta admirables exemples de la capacitat de superació dels grups hi seleccionats.

El Vila, una vegada consolidat, va gaudir sempre del respecte dels diversos grups municipals que al llarg de 40 anys van constituir els equips de govern i ni la Covid-19 va aconseguir detindre'l. El seu quefer constant "sense himnes, sense banderes, sense visques" –com sentencià Joan Fuster- ha sigut i continua sent la seua millor basa.

DES DEL 1984, EL FESTIVAL S'HA ENCARREGAT D'ACOMPLIR ELS SEGÜENTS OBJECTIUS

- Promocionar i fomentar el teatre no professional d'abast autonòmic, tot i oferint-li uns canals per a la confrontació i la difusió de les propostes escèniques, amb un públic exigent en matèria de teatre i un jurat competent integrat per professionals de l'escena valenciana.
- Mostrar en la seua diversitat el millor teatre en valencià que es practica a les universitats, a les escoles municipals de teatre, als centres de formació actoral, a les associacions de caire lúdic i festiu i en aquelles companyies que desitgen formar-se un camí fora dels circuits professionals i comercials de teatre.
- Contribuir a la consolidació d'una identitat cultural de Mislata que la signifique i la diferencie tant de la resta de les comarques de l'Horta com de l'excés de programació cultural i escènica de la ciutat de València.
- Defensar i promoure el valencià com a vehicle d'expressió artística i llengua vehicular de cultura.
- Contribuir a la formació de l'espectador teatral i generar nous públics.

L'enumeració de grups, intèrprets, dramaturgs i directors-es d'escena que han intervingut en les quaranta edicions és interminable, però sobretot posa de relleu la seua funció de planter, en descobrir en eixe inventari noms consolidats de l'escena valenciana: Carles Alberola, Juli Disla, Pasqual Alapont, Josep Manuel Casany, Patrícia Pardo, Javier Sahuquillo, Laura Useleti, entre d'altres.

Mislata manté activa una Escola Municipal de Teatre (EMTM) on s'ofereix de manera permanent formació escènica a joves des dels 7 anys fins a persones adultes, sense límit d'edat. La docència es troba dividida en diversos nivells i cursos, però per a facilitar que la permanència en aquesta oferta formativa no tinga límit temporal s'ha creat un laboratori sense condicions temporals de permanència on persones ja formades poden continuar cercant noves oportunitats d'eixir a escena i aprendre l'ofici.

Un dels darrers passos que s'ha donat per a consolidar i ampliar la qualitat del Vila de Mislata ha sigut externalitzar la gestió artística. D'ací que aquests anys de pandèmia la responsabilitat l'haja assumit l'empresa de serveis culturals i teatrals Essent Creativa-CRIT Companyia de Teatre. De llarga tradició a València, impulsada per tres actors, dramaturgs i productors (Daniel Tormo, Anna Marí i Josep Valero). Ha desenvolupat també en els darrers anys una opció no professional per mitjà del programa Escena Erasmus de gran projecció cultural.

El concurs de Teatre Vila de Mislata ha sigut una plataforma cap a la professionalització d'algunes de les companyies, intèrprets o responsables de direcció que hi van participar.

L'aportació del festival al procés de normativització i normalització lingüística del valencià és molt important per ser un dels pocs i més degans festivals de la Comunitat Valenciana on aquesta llengua esdevé el principal i únic vehicle d'expressió artística.

Des del 1988 té un premi específic que es diu "Premi a l'ús de la llengua i la dicció Maties Ruiz", que des de l'any 2012 està patrocinat per l'AVL.

Maties Ruiz Esteve fou un literat i poeta valencià que va nàixer al carrer Major de Mislata a finals del s. XIX. Tot i que no va arribar a poder viure dels seus versos, els hi va dedicar tota la seva vida. Va escriure gairebé sempre en valencià. Els seus poemes eren costumistes adornats amb gran sentit de l'humor. També va escriure goigs a la Mare de Déu dels Àngels, sainets, revistes musicals, dècimes i, principalment, miracles de Sant Vicent Ferrer. Els seus primers miracles es van representar a Xirivella i, ja en els anys 50, també a Mislata. La formació de Maties Ruiz era escassa, pertanyia a una família molt humil, de fet, treballava en una fàbrica d'assaonats de cuir a Mislata per treure endavant una família amb cinc fills. La innata intuïció i l'estima pel valencià el portaren a escriure la seua variada obra i ser reconegut com a poeta per mèrits propis. Quan va decidir crear l'Altar dels Miracles a Mislata on un grup de xiquets i xiquetes interpretaven Miracles de Sant Vicent Ferrer(la majoria escrits per ell), triava els "actors" anant a les escoles del poble per vore qui parlava millor el valencià. No de bades, quasi sempre, el primer premi del concurs de Lo Rat Penat que es representava al teatre de la Casa dels Obrers, a València, era per a l'Altar de Mislata.

Al llibre "A Riures Toquen" publicat el 1952, hi ha un recull de poesies festives de l'autor. També conegut pels mislaters com el "tio Pelussa". El seu poble li ha fet diversos reconeixements. A l'antic carrer de la Pilota li posaren el seu nom. El concurs de teatre "Villa de Mislata" també el recorda amb el nom del poeta. I al llibre "Mislata, biografies del meu poble" un dels set homenatjats és Maties Ruiz Esteve.

Com bé expressa Serrat, amb força i empeny i mentre hi haja qui "cante" o es lliure a la pràctica de les arts escèniques en la nostra llengua, el Concurs continuarà servint de plataforma, perquè encara continua sent un reclam per als nostres grups de teatre i segueix gaudint del suport d'un públic consolidat i incondicional.

Conclusió:

- Únic teatre no professional al País Valencià que ha sobreviscut de manera ininterrompuda únicament en valencià.
- Trampolí de grans actors, actrius i companyies de teatre que han arribat a la professionalització.
- Motor de traducció i representació de textos que originàriament no eren en valencià.
- A més del requisit que totes les obres han de representar-se en valencià, hi ha un premi específic a l'ús de la llengua i la dicció la qual cosa incideix en la qualitat dels textos i en la necessitat de treballar tant els registres com la llengua oral.
- Bressol d'actor i d'actrius que han utilitzat el valencià per primera vegada en un escenari.
- Tot açò acompanyat per un equip tècnic molt potent que no ha deixat mai que els diferents governs de Mislata es pogueren qüestionar la seua supervivència i amb el suport d'una Escola Municipal de Teatre molt consolidada a la població.

Mislata és hui un altaveu d'arts escèniques de primer nivell, i hem de continuar confiant a la cultura i al teatre la seua capacitat per a construir una societat més respectuosa, plural i lliure.

Podeu visitar la pàgina web del concurs ací

<https://concursteatremislata.com/>

Per a concloure i com a reflexió personal el que vull dir és que per a poder promocionar el valencià el que necessitem en primer lloc és que qui exerceix els llocs de poder polític estiguen convençuts però al mateix temps és necessari que deixem de ser els i les del valencià. El personal tècnic lingüístic ha de poder arribar als llocs de poder en l'administració, hem de poder arribar a ser caps del Servei de Normalització lingüística, com sí té l'Ajuntament de Barcelona, cosa impensable al nostre país, excepte en els ajuntaments molt grans però crec que únicament es dona el cas al de València malauradament. Sols des del poder tècnic acompanyant el poder polític podrem aconseguir la promoció que ens durà a la normalitat.